

16 pagini, 500 Lei

Românul Liber

NOIEMBRIE 1996
ANUL XII, NR. 11

ZIARUL UNIUNII MONDIALE A ROMÂNILOR LIBERI

EDIȚIE
INTERNAȚIONALĂ

Trei brave generații

Barbu Brezianu

Ursita joacă nu numai renghiuri și feste, dar și împletește uneori armonios soarta oamenilor: Iată în secolul nostru trecut cum, nu departe de mănăstirea Tismana, în comuna Godinești, se nășteau în 1869 Ion Ciobanu (alias Ion Georgescu-Gorjan); iar șapte ani mai târziu, la numai câțiva kilometri distanță, și tot în județul "Gorjiul", pe plaiul Vulcan, comuna Peștișani, în cătunul Hobita, vedea lumina soarelui Constantin Brâncuși!

Atrași de mirajul și forfota orașului, dormici amândoi "de procopseală" porni - vor per pedes, fiecare de capul lui, spre Craiova unde, în 1893 îi regăsim ucenicind pe aceeași stradă Madona Dudu. Constantin la numărul 19 la un "Magazin de Mărfuri și Coloniale"; iar Ion la numărul 23, la prăvălia cu "zefire", "preșuri" și alte "lipscăni" la "Steaua Colorată". Aici, deasupra (la etaj) va poposi și Brâncuși în 1902, răstimp în care el va modela în gips un admirabil portret al gazdei sale, prietenul Ion Georgescu-Gorjan.

Firul se leagă mai departe după mai bine de 35 de ani când fiul lui Ion Georgescu-Gorjan - Ștefan (pe care Brâncuși îl trata "cu multă omenie și drag") a colaborat cu trănicie la înfăptuirea *Coloanei fără sfârșit*, izbutind în 1937 performanța ca numai în patru luni de zile și cu mijloacele domoale aflate în Regatul României de atunci - să înalțe la Târgu Jiu - după cum consemna un istoric de artă englez - "singura sculptură a timpurilor moderne care poate fi asemuită cu marile monumente ale Egiptului, Greciei și ale Renașterii".

Ștefan Georgescu-Gorjan, ca un paznic de far, a purtat tot lungul vieții sale grija *Coloanei* lui Brâncuși, remetalizând-o pentru ultima dată în 1976...

De atunci paragina, cu un nesfârșit șir de neajunsuri și fărâdelegi s-au abătut nu numai asupra *Coloanei* și a arborilor ce o înconjurau (și care au fost cu toții rezezați), dar, rând pe rând, și asupra celorlalte capodopere... Iar acum, recent, într-o "Serată muzicală" - disonantă - rolul precumpănitor al inginerului constructor l-am auzit pe nedrept substituit cu cel al unui subalterm care, firește, a avut și el rolul și meritele lui.

Dacă totuși, spre finele emisiunii numele inginerului Ștefan Georgescu-Gorjan a fost numai incidental pomenit - mult mai gravă ni s-a părut omisiunea totală a numelui minunatului "sponsor" de odinioară - al doamnei Arethia George Tătărescu, fără de care *Coloana* nici n-ar fi existat.

Dar revenind la Ștefan Georgescu-Gorjan - personalitatea lui are de astă dată contingente și cu subsemnatul - printr-un insolit rîcoșeu și cu epopeea finlandeză *Kalevala* într-o împrejurare ce desvăluie o fațetă aproape uitată a biografiei constructorului - și anume, aceea de foarte iscusit editor.

Iată însă și întâmplarea direct legată de acest *intermezzo* petrecut în anii antebelici, când domnia sa a întemeiat o prestigioasă editură bucureșteană care - în afară de tipărirea a numeroase volume din literatura română, - a publicat și câteva capodopere ale literaturii universale precum *Gargantua* a lui Rabelais (pentru prima oară tradusă la noi) ori *Povestirile fantastice* ale lui E.T.A. Hoffmann (în excelenta tălmăcire a lui Al. Philippide), de

asemenea, în ediții bibliofile, *Le Grand Meaulnes* a lui Alain Fournier sau *Cartea de la San Michele* a lui Axel Munthe.

Editura Gorjan a mai dat la iveală, și tot în ediții restrânse, câteva frumoase albume și mape cu gravuri originale semnate de Vasile Dobrian, Fred Micoș, Nicolae Brana și Dimitrie Hornung - prefațate de Ion Vlasiu și Wilhelm Benes.

Dar nu faptul că Ștefan Georgescu-Gorjan lansase lucrări de atâta anvergură m-a îndemnat în 1939 să vin într-o bună zi să-i solicit editarea traducerii epopeei finlandeze *Kalevala*, - cât mai ales împrejurarea că domnia sa tipărise cu succes și volume din literatura suedeză și norvegiană.

Presupunând, așadar, că nu ar fi avut nimic împotriva să încerce și lansarea unei alte capodopere a literaturii nordice, am trecut pragul biroului editorial care se afla la numărul 3 al unei străduțe ce încă mai purta amintirea poetului Al. Macedonski și a cărui locuință avea să fie doborâtă într-o noapte de buldozerele comuniste, tocmai când, în dimineața următoare, Tudora Vianu obținea aprobarea să fie crutată.

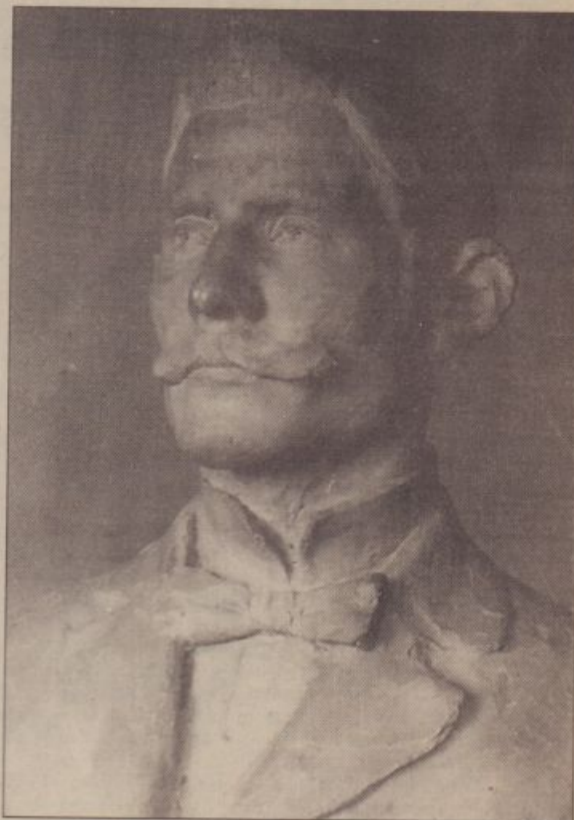
Editorul s-a arătat extrem de binevoitor față de propunerea de a publica traducerea în proză a *Kalevalei*. Și astfel, foarte curând epopeea a apărut cu o prefață iscălită de Ion Marin Sadoveanu, cu o superbă copertă a lui Pierre Grant și cu reproduceri din lucrările clasicului grafician finlandez Acseli Gallen Kailela.

A fost un eveniment editorial de vreme ce, spre mirarea noastră *Kalevala* s-a epuizat cu repeziune din librării, alăturându-se cuminte doar prin bibliotecii, celorlalte bătrâne epoei deja traduse în românește, precum *Iliada*, *Odiseea*...

Și au mai trecut mulți alți ani... Grație amicitiei pictorului Jean Steriadi, mă aflu (cu o jumătate de normă), la Institutul de Istoria Artei al Academiei, condus cu fermitate de profesorul George Oprescu care atunci îmi dăduse "sarcina" să mă ocup de apariția bianuală a celor două reviste ale Institutului - *Studii și cercetări de Istoria Artei* și *Revue Roumaine d'Histoire de l'Art* a căror activitate redacțională se desfășura în Calea Victoriei, aripa stângă a vechiului Palat Regal.

Aici, într-o bună zi a anului 1963, a urcat scările Institutului editorul de odinioară al *Kalevalei*, pe care nu-l mai văzusem din anii 1940. Domnul Ștefan Georgescu-Gorjan aducea cu sine un foarte interesant text redactat în limba engleză și intitulat *The Genesis of "the Column without End"* - studiu însoțit de o mică fotografie pe care Brâncuși schițase cu stiloul nu numai silueta *Coloanei*, dar și peisajul înconjurător. Mai adusesese și alte șase fotografii reprezentând etape din procesul de montare a *Coloanei*, a cărei concepție tehnică îi aparținea.

Am primit cu entuziasm articolul și documentele iconografice și aceasta, cu atât mai mult cu cât un atare subiect se suprapunea temei "Brâncuși în România", pe care profesorul Oprescu o înscrisese în planul de activitate al Institutului. Și fiindcă tocmai descoperisem un vechi text din ziarul "L'Intransigent" semnat de Maurice Raynal (cărui sculptorul îi construisese nu de mult un semineu la reședința sa din Quincy-Voisin) - text intitulat *Brâncuși, raffiné paysan du Danube* și ilustrat cu o fotografie care îl înfățișa ciopliind

Bustul lui Ion Georgescu-Gorjan, sculptat de Brâncuși în 1902

Inginerul Ștefan Georgescu-Gorjan (în centrul imaginii), împreună cu Max Bill, sculptor, pictor, arhitect din avangarda elvețiană și împreună cu Carola Gidéon Welker, dând explicații în dreptul *Coloanei fără sfârșit*, cu ocazia Colocviului Internațional Brâncuși, din 1976. Fotografia a fost făcută de cunoscutul fotograf englez Sean Hudson

o *Coloană* de lemn, i-am oferit domnului Georgescu-Gorjan acest document care a apărut împreună cu articolul său în *Revue Roumaine d'Histoire d'Art* (Tom I, nr.2), din 1964.

Acest prim studiu a fost doar preludiul nenumăratelor sale valoroase articole, interviuri și prelegeri de cel mai autentic interes și consacrate toate aceluiași subiect, publicate în diverse periodice precum *Ramuri*, *Arta Plastică*, *Contemporanul*, revenind însă cu fidelitate în 1965 și 1979 în alte două numere ale Revistei Institutului de Istoria Artei.

Amintirea întâlnirii de odinioară (petrecută sub pretext finlandez și sub altă zodie editorială) - avea să fie reînviată, axată fiind de astă dată exclusiv pe teme brâncușiene - totul orânduindu-se și cimentându-se treptat-treptat în cursul anilor, într-o stomatică și loială prietenie cu Ștefan Georgescu-Gorjan. Și tot într-un climat editorial - în anii 1973-1974 - avea să se desfășoare și ultimul episod, de astă dată la Editura Academiei R.P.R., unde în acea vreme se afla sub tipar și versiunea engleză a monografiei *Brâncuși în România*.

Hazardul - dacă nu și cadrele - au vrut ca responsabilul de carte și traducătorul ("translation editor") - persoana care s-a ocupat cu deosebită acribie de lucrare, înrăurind în bine și ediția românească - să nu fie altcineva decât nepota lui Ion Georgescu-Gorjan, Sorana - fiica lui Ștefan Georgescu-Gorjan!!

Oare toate aceste multiple coincidențe, într-o neștiută lume a corespondențelor - nu aduc cumva aminte de basmul *Înșir-te Mărgărite*, când mărgelele înșiruite ca niște mătăanii par a se reazeza cuminti de astă dată chiar pe firul *Coloanei fără sfârșit* - așa cum inspirat le întrezărise cândva la Târgu Jiu însuși Brâncuși: "Cette Colonne sans fin annelée, ascensionnelle, chapelet de prières" - precum subtil îi tălmăcea gândul un fervent al lui admirator?

Prăvălia "La steaua colorată" din Craiova, deasupra căreia a locuit Brâncuși în 1902. Astăzi dărămată.

Barbu Brezianu